

บทที่ 1

บทนำ

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอภาพรวมของโครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ โดยเริ่มจากหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ขอบเขตการดำเนินงาน เป้าประสงค์ของโครงการ กลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาดำเนินการศึกษา ผลที่คาดว่าจะได้รับและการส่งมอบงาน

1.1 หลักการและเหตุผล

การเปลี่ยนแปลงสถิติประชากรของโครงสร้างอายุในสังคมไทยอันเนื่องมาจากอัตราของการตายและการเจริญพันธุ์ลดลง สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจข้อมูลด้านประชากรสูงอายุในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2560 พบว่ามีผู้สูงอายุคิดเป็น ประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง โดยในปี 2537 มีจำนวนผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศและมีอัตราเพิ่มขึ้นในปี 2545 เป็นร้อยละ 9.4 ในปี 2550 เป็นร้อยละ 10.7 ในปี 2554 เป็นร้อยละ 12.2 และในปี 2557 เป็นร้อยละ 14.9 ผลการสำรวจครั้งนี้ พบว่า มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 16.7 ของประชากรทั้งประเทศ เป็นชาย ร้อยละ 15.4 และหญิงร้อยละ 18.0 การแบ่งกลุ่มอายุของผู้สูงอายุ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงวัย คือ วัยต้น (อายุ 60-69 ปี) วัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) และวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) จากการสำรวจพบว่า ผู้สูงอายุของประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วงวัยต้น คือ ร้อยละ 57.4 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ดัชนีการสูงอายุ ของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ อัตราส่วนของจำนวนประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ต่อประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) 100 คน เพิ่มจากร้อยละ 22.6 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 97.0 ในปี 2560 อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ คือ อัตราส่วนของจำนวนประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ต่อประชากรวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) 100 คน เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกันจากร้อยละ 18.1 ในปี 2554 เป็นร้อยละ 22.3 ในปี 2557 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25.3 ในปี 2560 ซึ่งหมายถึง ประชากรวัยทำงาน 100 คน จะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุ 25 คน แหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดหรือแหล่งรายได้หลักในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.7 คือ รายได้จากบุตร รองลงมา คือ รายได้จากการทำงาน ร้อยละ 31.0 เบี้ยยังชีพจากทางราชการ ร้อยละ 20.0 เงินบำนาญ/บำนาญ ร้อยละ 5.9 คู่สมรส ร้อยละ 4.6 และดอกเบี้ยเงินออมที่ผู้สูงอายุได้เก็บออมเงินออม การขายทรัพย์สินที่มีอยู่ ร้อยละ 2.3 (ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ.2560)

กรมกิจการผู้สูงอายุ ได้เห็นถึงความสำคัญของสังคมไทยในการเป็นสังคมผู้สูงอายุจึงมีนโยบายปลูกจิตสำนึกให้ผู้สูงอายุและสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของผู้สูงอายุอีกทั้งให้สังคมยอมรับในศักยภาพของผู้สูงอายุที่ได้สะสมประสบการณ์และความสามารถมาทั้งชีวิต โดยการสนับสนุนในองค์กรภาคเอกชน ภาคธุรกิจ มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้องค์กรที่มีรูปแบบดำเนินงานในเชิงธุรกิจแต่มีเป้าหมายเพื่อสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุที่มี

ศักยภาพ จึงได้จัดทำโครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุให้มีความยั่งยืน เพื่อให้ภาคธุรกิจร่วมขับเคลื่อนอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและเพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ ภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สร้างอาชีพและรายได้ สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ตามวัยที่เหมาะสม ลดการพึ่งพิงจากครอบครัว และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี

1.2 วัตถุประสงค์

โครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุกำหนด วัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ ได้แก่

1.2.1 เพื่อศึกษา Model รูปแบบกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ

1.2.2 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุให้มีความยั่งยืน

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

โครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุมีขอบเขตการดำเนินงานในการศึกษาดังนี้

1.3.1 ศึกษา Model รูปแบบกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ

1.3.2 ศึกษาการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุให้มีความยั่งยืน

1.3.3 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงาน เพื่อนำเสนอผลการศึกษา รับฟังความคิดเห็น และประมวลข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาดูงานและการวิจัย โดยมีผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่า 20 คน โดยจัดที่กรมกิจการผู้สูงอายุ

1.4 เป้าประสงค์ของโครงการ

ในการดำเนินโครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุนั้น มีเป้าประสงค์ของโครงการ ดังนี้

1.4.1 ทราบ Model รูปแบบกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ

1.4.2 เรียนรู้การบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุให้มีความยั่งยืน

1.5 กลุ่มเป้าหมาย

เจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.6 ระยะเวลาดำเนินการศึกษา

โครงการมีระยะเวลาดำเนินการศึกษากลับเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุไม่เกิน 60 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา

1.7 แผนการดำเนินการโครงการโดยครบทุกกระบวนการทำงาน

ในการดำเนินโครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุเพื่อให้ได้มาซึ่ง Model รูปแบบกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ และการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุให้มีความยั่งยืนนั้น คณะที่ปรึกษาได้กำหนดให้มีกระบวนการทำงาน ดังนี้

1.7.1 การศึกษาเอกสาร

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกิจการเพื่อสังคม ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการเทียบเคียงกับผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาดูงานต่างประเทศและประเทศไทย รวมทั้งสืบค้นข้อมูลหน่วยงานที่จะเป็นสถานที่ในการดูงานในหน่วยงานที่เป็นกิจการเพื่อสังคม ณ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศที่มีความเหมาะสมในการศึกษาดูงาน

1.7.2 การศึกษาดูงานต่างประเทศ

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากรของกรมกิจการผู้สูงอายุได้เปิดประสบการณ์ เรียนรู้การดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคัมรูปแบบต่างๆ ของสาธารณรัฐสิงคโปร์และรับฟังแนวคิดการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคัมจากมุมมองของประเทศที่กล่าวได้ว่าเป็นอันดับ 1 ของภูมิภาคอาเซียนในมิติของความสามารถในการแข่งขัน โดยจะมีกระบวนการทำงานย่อยตั้งแต่การวางแผนการดูงาน การคัดเลือกหน่วยงานที่จะเป็นกรณีศึกษา และการประสานนัดหมายกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศให้การศึกษาดูงานเป็นไปได้อย่างราบรื่นในระยะเวลาที่กำหนด

1.7.3 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดเวทีให้บุคลากรของกรมกิจการผู้สูงอายุได้รับฟังสรุปผลการศึกษาดูงานกิจการเพื่อสังคัม ณ สาธารณรัฐสิงคโปร์จากคณะที่ปรึกษา และเข้าร่วมให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับใช้สำหรับการสร้างความยั่งยืนให้กับกิจการเพื่อสังคัมในประเทศไทย โดยจะมีการประสานนัดหมายกับบุคลากรของกรมกิจการผู้สูงอายุเกี่ยวกับวันเวลาที่เหมาะสมภายหลังจากการเดินทางกลับจากการดูงานในต่างประเทศ

ตารางที่ 1-1 แสดงแผนการดำเนินการโครงการโดยครบทุกกระบวนการทำงาน

ลำดับ	กิจกรรม	สัปดาห์ที่							
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	ประชุมวางแผนการทำงานและการศึกษาดูงาน								
2	จัดทำแผนการดำเนินงาน								
3	ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกิจการเพื่อสังคม								
4	สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับกิจการเพื่อสังคมของสาธารณรัฐสิงคโปร์ และข้อมูลสำคัญของสถานที่ในการศึกษาดูงาน								
5	ประสานนัดหมายการศึกษาดูงานกับกิจการเพื่อสังคมของสาธารณรัฐสิงคโปร์								
6	กำหนดการศึกษาดูงาน								
7	เตรียมความพร้อมในการเดินทางศึกษาดูงาน โดยประสานตัวเครื่องบิน สถานที่ศึกษาดูงาน โรงแรม ร้านอาหาร รถบัส และกิจกรรมในการศึกษาดูงาน								
8	กำหนดแผนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้								
9	สรุปผลการศึกษาจากการสืบค้นข้อมูลและการดำเนินงาน พร้อมจัดทำรายงาน								
10	ศึกษาดูงาน ณ สาธารณรัฐสิงคโปร์								
	ส่งงานงวดที่ 1				✓				
11	สรุปผลการศึกษาดูงานกิจการเพื่อสังคมของสาธารณรัฐสิงคโปร์ในเบื้องต้น								
12	ดำเนินการถอดเทปไฟล์เสียงการสัมภาษณ์/รับฟังการบรรยาย								
13	ประสานนัดหมายวันเวลาในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้								
14	ประสานโรงแรมในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้								

ลำดับ	กิจกรรม	สัปดาห์ที่							
		1	2	3	4	5	6	7	8
15	จัดทำหนังสือเชิญบุคลากรของกรมกิจการผู้สูงอายุเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้								
16	จัดทำสไลด์และเอกสารประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้								
17	ดำเนินการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้								
18	นำข้อเสนอแนะจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาปรับปรุงรายงาน								
19	ส่งมอบรายงานฉบับสมบูรณ์								
20	ปรับปรุงรายงานฉบับสมบูรณ์ตามที่คณะกรรมการจัดจ้างที่ปรึกษาได้ให้ข้อคิดเห็น (ถ้ามี)								
	ส่งงานงวดที่ 2								✓

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เมื่อสิ้นสุดการดำเนินโครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุนั้น กำหนดผลที่คาดว่าจะได้รับ 4 ประการ คือ

1.8.1 ได้ทราบ Model รูปแบบกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ

1.8.2 ได้ทราบการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ ให้มีความยั่งยืน

1.8.3 หน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำผลจากการวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ ให้มีความยั่งยืน

1.8.4 กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สามารถใช้ผลการศึกษาเป็นแนวทางสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ

1.9 การส่งมอบงาน

ในการส่งมอบงานในช่วงระยะเวลาการดำเนินงาน 60 วันของโครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุนั้น แบ่งออกเป็น 2 งวด ดังนี้

1.9.1 งวดที่ 1 ที่ปรึกษาจะต้องดำเนินการส่งมอบรายงานการศึกษาขั้นต้น (Inception Report) เป็นภาษาไทย จำนวน 10 ชุด ส่งให้กับกรมกิจการผู้สูงอายุ ภายใน 30 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญาโดย มีรายละเอียดตามขอบเขตการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE)
- 2) แผนการดำเนินการโครงการโดยครบทุกกระบวนการทำงาน
- 3) กำหนดแผนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 4) กำหนดการศึกษาดูงาน
- 5) ข้อมูลสำคัญของสถานที่ในการศึกษาดูงาน

1.9.2 งวดที่ 2 ที่ปรึกษาจะต้องส่งมอบรายงานการศึกษาระดับสมบูรณ์ (Final Report) ที่มีการปรับปรุงหลังจากที่ได้มีการประชุมนำเสนอผลการวิจัย และตามที่คณะกรรมการจัดจ้างที่ปรึกษาได้ให้ข้อคิดเห็นและให้ความเห็นชอบ จำนวน 10 เล่ม และซีดีรอม (CD - ROM) ที่บรรจุเอกสารรายงานการศึกษา จำนวน 10 แผ่น และรายงานการศึกษาระดับสรุปจำนวน 50 เล่ม ส่งให้กับกรมกิจการผู้สูงอายุ ภายใน 60 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา

1.10 สรุป

ในบทนี้ได้นำเสนอถึงหลักการและเหตุผลของการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ วัตถุประสงค์ของการศึกษาซึ่งมีอยู่ 2 ประการ คือ ศึกษา Model รูปแบบกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุให้มีความยั่งยืน โดยกำหนดระยะเวลาศึกษา 60 วัน เพื่อให้ได้ข้อค้นพบจากการศึกษาที่หน่วยงานต่าง ๆ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการ/สนับสนุนกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) สำหรับผู้สูงอายุให้มีความยั่งยืน สำหรับในบทที่ 2 จะเป็นการนำเสนอถึงรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกิจการเพื่อสังคมจากการศึกษาเอกสาร